

Maa- ja metsätalousvaliokunta

11.10.2021

Maa- ja metsätalousvaliokunta 12.10.2021 klo 10.00 / Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2022 (HE 146/2021vp) / **Asiantuntijalausunto**

Viite: 30.9.2021 sähköpostitse saapunut lausuntopyyntö

Lausunto valtion vuoden 2022 talousarvioesityksestä (HE 146/2021 vp)

Vesilaitosyhdistys (VVY) on vesihuoltolaitosten toimialajärjestö. Jäseninämme on noin 300 vesihuoltolaitosta kattaen noin 90 % maamme vesihuollosta. Järjestetty vesihuolto kattaa tällä hetkellä talousveden osalta yli 90 % ja jätevesien johtamisen ja käsittelyn osalta yli 80 % Suomen väestöstä. Vesihuoltolaitosten vesijohtoverkostoja on vastaavasti noin 107 000 km ja viemäriverkostoa noin 50 000 km.

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta on pyytänyt Vesilaitosyhdistykseltä asiantuntijalausuntoa vuoden 2022 talousarvioesityksestä. Vesilaitosyhdistys kiittää lausuntopyyntöä ja toteaa kunioittavasti seuraavaa:

Valtion talousarvioesitys vuodelle 2022 (HE 146/2021 vp)

Keskitymme lausunnossamme maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan talousarvioesityksen lukuun 30.40 (Luonnonvaratalous). Lisäksi kiinnitämme huomiota lukuihin 30.10 ja 30.20 ja ympäristöministeriön hallinnonalan lukuun 35.10 (Ympäristön- ja luonnonsuojelu).

Muun lausunnossa esittämämme ohella on tärkeää, että maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön ja niiden hallinnonalan toimintamenoihin turvataan riittävä rahoitus niille annettujen tehtävien hoitamiseksi. Maatalous- ja maaseutupolitiikan, kalastuspolitiikan, kasvinterveyden sekä maa- ja metsätalousministeriön toimialan vesitalouden toimeenpanotehtäviä valtion aluehallinnossa hoitavat elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset. Niiden toimintamenot on budjetoitu työ- ja elinkeinoministeriön pääluokassa (mom. 32.01.02). Suomen ympäristökeskus vastaa vesitalouden tehtävistä (ympäristöministeriön pääluokassa budjetoituja ympäristöhallinnon voimavaroja mom. 35.01.04).

Vesivarojen käytön ja hoidon menot (30.40.21)

Vuoden 2020 talousarvioesityksessä vesivarojen käytön ja hoidon kokonaismenot olivat yli 17 milj. euroa. Ne olivat yli 20 % suuremmat kuin vuosina 2018–2019. Kehityssuunta näyttää muuttuneen, koska vuodelle 2021 tälle momentille esitettiin 14,259 milj. euroa ja vuodelle 2022 esitetään 13,991 milj. euroa. Merkittävää oli mm. kertaluontoinen panostus vesiensuojelun tehostamisohjelman rahoittamiseen (3 milj. euroa) vuonna 2020. Näyttää siltä, että sitä rahoitettaisiin lähinnä ympäristöministeriön budjetista (35.10.22), jossa sille on vuodelle 2022 merkitty 4,5 milj. euron määräraha.

Arvostamme sitä, että rahoitusta on edelleen tarkoitus käyttää momentilta 30.40.21 menoihin, jotka liittyvät mm. vesihuollon, vesien käytön ja hoidon ja vesitalouden kehittämiseen. Pidämme tärkeänä, että rahoitusta olisi edelleen saatavilla vesitietopalvelun käyttöön liittyvien menojen lisäksi myös vesitietopalvelun kehittämiseen.

Kansallinen vesihuoltouudistus

Talousarvioehdotuksessa (s. 50–51, tunnusluvut) on esitetty tavoitteeksi myös vesihuoltopalvelujen järjestämisen rakennemuutos. Sama tavoite oli esillä vuosina 2020, 2019 ja 2018, jolloin valmistui vesihuollon tilaa ja rakennemuutosta käsittelevä valtioneuvoston kanslian strateginen selvitys *”Tulevaisuuden kestävä vesihuolto – ennakointi, ohjaus ja järjestäminen”*. Tuon jälkeen alan keskeiset toimijat käynnistivät maa- ja metsätalousministeriön johdolla hankkeen *”Kansallinen vesihuoltouudistus”*. Kansallisen vesihuoltouudistuksen ohjelma julkaistiin 28.4.2021.

Kansallinen vesihuoltouudistus on alan toimijoiden yhteinen ja merkittävä ohjelma, jonka ”visiona on vastuullinen vesihuolto 2030, joka varmistaa laadukkaat ja turvalliset vesihuoltopalvelut ja uudistuu hiilineutraaliksi kiertotalouden edelläkävijäalaksi vuoteen 2030 mennessä”. Uudistuksen toimeenpano edellyttää kaikkien toimijoiden sitoutumista ja osallistumista yhteisen tulevaisuuden tekemiseen.

Keväällä 2021 hyväksytyn ohjelman mukaan uudistuksen toteuttaminen alkaa välittömästi ja sen toteutumista seurataan yhteistyössä vesihuoltoalan toimijoiden kanssa. Katsomme, että kansallisen vesihuoltouudistuksen ohjelman tavoitteiden ja rahoituksen tulisi näkyä budjettiesityksessä, sillä ohjelmassa laadittavan toimeenpanosuunnitelman toteuttaminen edellyttää myös valtion rahoitusta jo vuonna 2022. Vesihuoltouudistuksen valmistelua keskeisesti ohjaavien ministeriöiden näkyvämpi sitoutuminen sen toteuttamiseen myös talousarviossa on tärkeitä muiden osallistuvien toimijatahojen motivoimiseksi ja uudistuksen toteutumisen uskottavuuden vahvistamiseksi.

Vesihuollon kehittäminen mainitaan tekstissä momentin 30.40.21 kohdalla, mutta muuten se ei juurikaan näy talousarvioesityksessä. Vesihuollon ja sen tietojärjestelmien kehittämisen tulisi muutenkin näkyä nykyistä enemmän valtion talousarvion määrärahoissa ja tavoitteissa. Vesihuoltouudistuksen valmistelun yhteydessäkin on todettu isoja haasteita mm. vesihuollon tietojärjestelmän (VEETI) käyttöasteessa ja toiminnassa, sekä erityisesti vesihuoltolainsäädännön valvonnan tehokkuudessa. Tilanteen parantaminen edellyttäisi viranomaistoiminnan resurssien vahvistamista, mikä ei havaintojemme mukaan käy ilmi talousarvioehdotuksesta.

Luonnonvara- ja biotalouden edistäminen (30.40.22)

Vuoden 2021 talousarvioesityksessä luonnonvara- ja biotalouden edistämisen kokonaismäärärahat olivat 43,452 milj. euroa. Ne kasvoivat selvästi vuosien 2018–2020 määrärahoista. Vuoden 2022 talousarvioesityksessä ne ovat pudonneet selvästi edelliseen vuoteen verrattuna. Momentille on myönnetty 30,897 milj. euroa vuoden 2022 talousarvioesityksessä. Suurin osa tämän momentin määrärahoista on sivun 53 taulukossa nimikkeen ”Maankäyttösektorin ilmasto- ja energiapolitiikka” alla.

Erityisen tärkeänä pidämme ravinteiden kierrätyksen kärkihankkeen (RaKi) jatkumista, johon määrärahaa käytettäisiin selvitysosan mukaan 2,1 milj. euroa. Toteamme, että ravinteiden kierrätystä ja biotalouden ratkaisuja edistävien kokeilu- ja kehittämishankkeiden rahoittaminen on myös vesihuollon kannalta keskeistä ja edistää hallitusohjelman keskeisiä tavoitteita.

Uusiutuvien luonnonvarojen kestävään käyttöön liittyvien tietojärjestelmien kehittämiseen ja ylläpitoon on esitetty 600 000 euron määrärahaa. Määräraha on Vesilaitosyhdistyksen mielestä tarpeellinen, ja toivomme, että rahoitusta olisi käytettävissä myös vesihuollon tietojärjestelmien kehittämiseen ja digitalisaation edistämiseen. Toivomme, että vesihuolto ja vesitalous mainittaisiin silloin, kun kyseessä on niiden tietojärjestelmiä koskevat määrärahat.

Kansallisen vesihuoltouudistuksen suunnitellut toimenpiteet aiheuttavat kehittämistarpeita myös VEETI-järjestelmään ja vesi.fi -portaaliin. Tietojärjestelmien (mm. Vesihuollon tietojärjestelmä

VEETI ja uusi vesi.fi -vesiportaali) edelleen kehittämisen ohella valtion rahoituspanostusta tarvitaan yleisemmin vesialan digitalisaatiokehityksen vauhdittamiseksi, myös vesihuoltolaitoksilla.

Vesi- ja kalataloushankkeiden tukeminen (30.40.31)

Vuoden 2020 talousarviossa vesi- ja kalataloushankkeiden tukemisen kokonaismäärärahat olivat 11,766 milj. euroa ja vuoden 2020 IV lisätalousarviossa 6,8 milj. euroa. Vuoden 2021 talousarvioehdotuksessa momentille myönnettiin 8,636 milj. euroa. Vuoden 2022 talousarvioehdotuksessa rahoitus on noussut 10,636 milj. euroon. Talousarvioesityksestä ei käy kuitenkaan ilmi, missä määrin tämä koskee vesihuollon toimialaa tai koskeeko lainkaan.

Valtion osittaisella tukirahoituksella on ollut ja olisi edelleen tärkeä roolinsa etenkin ylikunnallisten vesihuoltohankkeiden saamiseksi käyntiin. Alueellisilla vesihuoltohankkeilla – yhdysvesijohdot, siirtoviemärit, alueelliset jätevedenpuhdistamot ja vedenhankintajärjestelyt – voidaan varmistaa vesihuollon toimintavarmuutta ja parannetaan palvelun tasoa ja toisaalta edistää järkevän ja tehokkaan laitospalvelun muodostumista. Tällä hetkellä budjetissa ei ole osoitettu varoja alueellisiin vesihuoltohankkeisiin.

Vesilaitosyhdistys kiinnittää huomiota siihen, että määrärahasta on varattu 2 milj. euroa vesiosaamisen kasvu- ja vientiohjelmaan (RRFpilari3) osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaa. Selvitysosasta käy ilmi, että EU:n elpymisvälineen tuloilla rahoitettavassa vesiosaamisen kasvu- ja vientiohjelmassa tuetaan myös sellaisia vesialan kasvu- ja vientikokonaisuuksia, jotka perustuvat vesihuollon ja vesivarojen hallinnan ratkaisuihin. Kestävän kehityksen tavoitteiden edistäminen liittyy tuettaviin hankekokonaisuuksiin.

Pidämme vesiosaamisen kasvun ja viennin tukemista tarkoituksenmukaisena. Lisäksi toteamme, että mahdolliset lainsäädännölliset esteet vesihuoltolaitosten osallistumiselle kansainväliseen toimintaan tulisi kartoittaa ja poistaa.

Vesilaitosyhdistyksen käsityksen mukaan maa- ja metsätalousministeriö on sitoutunut rahoittamaan Vesihuoltolaitosten kansainvälistä kumppanuusohjelmaa (WOP) valtion vesi- ja kalataloushankkeiden tukemiseen osoitetuilla määrärahoilla (momentti 30.40.31) vuosina 2020–2022 yhteensä enintään 400 000 eurolla. Pidämme WOP-rahoitustukea erittäin tärkeänä vesihuoltolaitosten kansainvälistymisen ja sen kautta välillisesti Suomen vesialan osaamisen viennin vahvistamiseksi. Pitäisimme hyvänä vesihuoltolaitosten WOP-rahoituksen mahdollistamista myös vesiosaamisen kasvu- ja vientiohjelman määrärahoista.

Maaseudun kehittäminen (30.10 ja 30.20)

Kuten talousarvioesityksessä todetaan, Suomen pinta-alasta valtaosa on maaseutua. Maaseudulla asuu vakinaisesti noin kolmannes väestöstä. Lisäksi kausiväestön osuus on viime vuosikymmeninä kasvanut voimakkaasti erityisesti harvaan asutulla maaseudulla. Haluamme tuoda esiin maaseudun kehittämisen ja vesihuollon roolin sitä tukevana palveluna. Toimiva vesihuolto on elintärkeä asutukselle ja elinkeinotoiminnalle niin maaseudulla kuin kaupungeissa. Karjatilojen valmiuksia varautua vesihuollon häiriötilanteisiin tulisi kehittää ja tukea.

Eräät ympäristömenot (35.10.22) – Ympäristöministeriön hallinnonala

Kiinnitämme lausunnossamme huomiota myös ympäristöministeriön hallinnonalalle esitettyyn rahoitukseen. Se koskee myös osaltaan vesihuollon näkökulmasta keskeisiä toimenpiteitä.

Luvun 10 selvitysosien mukaan tavoitteena on erityisesti parantaa Itämeren, sisävesien ja pohjavesien tilaa, vähentää vesiin kohdistuvia paineita, kuten ravinteiden ja haitallisten aineiden kuormitusta sekä pilaantuneesta maaperästä aiheutuvia ympäristö- ja terveysriskejä.

Pidämme tärkeinä mm. ravinteiden kierrätysohjelmaa ja vesiensuojelun tehostamisohjelmaa. Niillä on tarkoitus toteuttaa ilmastonmuutoksen hillintää ja sopeutumista ilmastonmuutokseen, mikä on keskeistä myös vesihuollon toimialan kannalta. Lisäksi pidämme tärkeinä hankkeita, joilla edistetään kestävästä kiertotaloudesta ja kaupunkikehitystä.

Vuoden 2022 talousarvioesityksessä ympäristöministeriön hallinnonalalla ko. momentin kokonaismäärärahat (28,005 milj. euroa) ovat kasvaneet neljään edelliseen vuoteen verrattuna, mitä pidämme positiivisena. Myös vesiensuojelun tehostamisohjelmaan on vuodelle 2022 osoitettu enemmän määrärahoja kuin vuonna 2021. Vesiensuojelun tehostamisohjelma on näkemyksemme mukaan ketterä rahoitusinstrumentti, jonka kautta voidaan rahoittaa tehokkaita vesiensuojelutoimenpiteitä. Vesiensuojelun tehostamisohjelmassa mm. kaupunkivesihanke on vesihuoltotoimialan kannalta tärkeä, ja katsomme, että ohjelman toteuttamiseen tarvitaan riittävästi rahoitusta

Itämeren ja vesiensuojelun sekä niitä ohjaavien vesien- ja merenhoidon suunnitelmien ja toimeenpanon edistäminen 4,31 milj. euroa koskettaa läheisesti myös vesihuoltolaitoksia. Näyttää siltä, että viimeksi mainittujen määrärahat ovat pienentyneet edellisiin vuosiin (6,89 milj. euroa v.2020 ja 5.39 milj. euroa v. 2021) verrattuna yli miljoonalla eurolla.

Toivottavasti vajetta korjaa se, että vesien- ja ympäristönhoidon edistämiseen on myönnetty 20,542 milj. euroa momentille 35.10.61. Selvitysosana mukaan määrärahasta käytetään 9,021 milj. euroa vesien- ja merenhoidon käytännön toimenpiteiden toteuttamiseen osana vesiensuojelun tehostamisohjelmaa pohja- ja pintavesien hyvän tilan saavuttamiseksi ja turvaamiseksi. Erityisesti heikentyneiden rannikkovesien ja jokien tilaa parannetaan.

Ravinteiden kierrätyksen osalta 3 milj. eurolla toimeenpannaan elpymis- ja palautumissuunnitelman vihreää siirtymää tukemalla ravinteiden kierrätystä edistäviä TKI-investointeja (35.10.22, selvitysosana). Vesilaitosyhdistys pitää tärkeänä ja kannatettavana, että budjettirahoituksella voidaan tukea uudenlaisia ja innovatiivisia ratkaisuja puhdistamolietteen kestävästä kierrätyksestä edistämiseksi.

Tavoitteena on, että investointihankkeiden ympäristöä koskevat lupa- ja arviointimenettelyt etenevät sujuvasti ympäristönsuojelun korkeasta tasosta tinkimättä. Menoarviossa 1,850 milj. euroa varataan selvitysosassa lupavoimavarojen vahvistamiseen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksissa, jotta ympäristölupien ja ympäristöllisten arviointien käsittelyä tehostetaan. Ympäristölupaprosessien nopeuttaminen ja tehostaminen on kannatettavaa. Lainsäädäntöympäristö ja sen vaatimukset ovat mm. vesipuidedirektiivin toimeenpanon myötä osoittautuneet haasteelliseksi hallita niin toiminnanharjoittajien kuin viranomaistenkin taholta, joten lisäresursointi on tarpeen.

Lisäksi selvitysosassa todetaan, että julkisen ja yksityisen sektorin sekä järjestökentän yhteistyötä, verkostoja ja kumppanuuksia vahvistetaan. Samalla edistetään Suomen vesialan liiketoimintaa, kilpailukykyä ja vientimahdollisuuksia tukemalla uusien teknologioiden käyttöönottoa ja hyvien käytäntöjen jakamista. Vesilaitosyhdistys katsoo, että edellä mainitut käyttötarkoitukset ovat tärkeitä vesihuollonkin kannalta ja pitää niiden rahoittamista perusteltuna, vesien- ja merenhoidon käytännön toimenpiteet mukaan lukien.

Lopuksi

Vesihuollon toimivuus ja kestävyys ovat keskeisiä yhteiskunnan toimivuudelle ja taloudelle. Vesilaitosyhdistys toteaa, että maa- ja metsätalousministeriön ja myös ympäristöministeriön

hallinnonalan talousarviossa tulisi varmistaa vuodelle 2022 ja sitä seuraaville vuosille riittävä rahoitus kansallisen vesihuoltouudistuksen toteuttamiseen vision saavuttamiseksi. Rahoituksella on turvattava myös, että hallinnonaloilla on riittävästi voimavaroja niille annettujen tehtävien toteuttamiseen.

Vesihuoltolaitoksilla on suuria ja tulevaisuudessa voimakkaasti kasvavia investointitarpeita, mikä puoltaisi myös elvytysrahojen kohdentamista vesihuoltolaitosten hankkeisiin ja alan resurssitehokkuutta parantaviin tutkimus- ja kehityshankkeisiin. Rahoitusta tarvittaisiin erityisesti vesihuoltolaitosten yhteistyön edistämiseen. Ns. porkkanaraha helpottaisi alueellisten hankkeiden käynnistämistä. Samalla edistettäisiin toimivan ja kestävänsä laitusrakenteen muodostumista kansallisen vesihuoltouudistuksen tavoitteiden mukaisesti. Koronapandemia on korostanut tarvetta laitosten väliselle yhteistyölle vesihuoltopalveluiden varmistamiseksi etenkin pienillä henkilöresursseilla toimivilla laitoksilla.

Kansallisen vesihuoltouudistuksen tavoitteiden edistämiseksi Vesilaitosyhdistys katsoo, että vesihuollon alueellisten hankkeiden ja muiden vesihuoltolaitosten yhteistyötä lisäävien hankkeiden edistämiseen tarvittaisiin määrärahoja maa- ja metsätalous- sekä ympäristöministeriön hallinnonaloilla vuonna 2022 ja sen jälkeen. Myös ilmastonmuutoksen vaikutuksiin sopeutuminen lisää investointien ja yhteistyön tarvetta vesihuollossa.

Osmo Seppälä
toimitusjohtaja

Anneli Tiainen
lakiasian päällikkö